

สรุปโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการสังเกตการณ์การชุมนุม

ระหว่างวันที่ ๕ - ๖ และ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕

ณ ห้องประชุม ๗๐๙ ชั้น ๗ และห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันพฤหัสบดีที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุม ๗๐๙ ชั้น ๗ สำนักงาน กสม. (ช่วงเช้า)

การบรรยายหัวข้อ “บทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้ชุมนุม ข้อสังเกตจากสถานการณ์การชุมนุม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ”

โดยวิทยากร พลตำรวจตรี อรรถพล อนุสิทธิ์ ผู้บังคับการตำรวจนครบาล ๒

แบ่งการบรรยายออกเป็น ๒ ช่วง โดยมีรายละเอียดของการบรรยายแต่ละช่วง สรุปได้ดังนี้

ช่วงที่ ๑ แนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ

พ.ศ. ๒๕๕๘

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ ใช้แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมีกรอบแนวคิดว่า “ประชาชนย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ชุมนุม ดูแลและควบคุมการชุมนุมให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ตลอดจนสุขอนามัยของประชาชน หรือความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น” ทั้งนี้ ในการจัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ผู้จัดการชุมนุมจะต้องแจ้งการชุมนุมต่อหัวหน้าสถานีตำรวจในท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะหรือบุคคลอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นผู้มีหน้าที่รับแจ้งการชุมนุมสาธารณะ โดยให้แจ้งเป็นหนังสือต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มชุมนุมไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง ผ่านวิธีการ ได้แก่ ๑) แจ้งโดยตรงต่อผู้รับแจ้ง ๒) แจ้งทางโทรสาร และ ๓) แจ้งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

กรณีการชุมนุมเกินกว่าหนึ่งท้องที่ซึ่งมีเขตต่อเนื่องกันให้แจ้งต่อท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง (ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ) โดยที่ปัจจุบันพื้นที่กรุงเทพมหานคร อยู่ภายใต้การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงส่งผลให้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ไม่ใช้บังคับ

สำหรับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลการชุมนุมสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร กำหนดให้กองบัญชาการตำรวจนครบาลเป็นหน่วยหลัก โดยให้หัวหน้าสถานีตำรวจนครบาลเป็นเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม หากเป็นการชุมนุมในพื้นที่สถานีตำรวจแห่งนั้น ให้ผู้บังคับการตำรวจนครบาลท้องที่เป็นเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม เมื่อเป็นการชุมนุมสาธารณะต่อเนื่องระหว่างสถานีตำรวจนครบาล

ที่รับผิดชอบ และให้ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเป็นเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม เมื่อมีการชุมนุมในพื้นที่ระหว่างกองบังคับการตำรวจนครบาลที่รับผิดชอบ

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะยึดหลักในการปฏิบัติ ๔ ประการ ประกอบด้วย

หลักที่ ๑ มีอำนาจและหน้าที่ : ผู้ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมฝูงชนจะต้องผ่านการฝึกอบรมตามที่กฎหมายกำหนดและต้องมีคำสั่งแต่งตั้งมอบหมายให้ปฏิบัติตรงตามภารกิจและพื้นที่ที่รับผิดชอบ

หลักที่ ๒ มีเหตุแห่งการใช้อำนาจ : มีการกระทำจากผู้ชุมนุมอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมายเป็นภัยอันตรายต่อประชาชนทั่วไปและเจ้าหน้าที่ หรือทรัพย์สินของทางราชการหรือของผู้อื่น

หลักที่ ๓ ปฏิบัติโดยชอบ กระทำตามขั้นตอน : การปฏิบัติยึดตามแนวทางตามแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ โดยให้พยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง แต่หากมีความจำเป็นต้องใช้กำลังให้ใช้เท่าที่จำเป็น ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นไปโดยสุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกรณีจำเป็น โดยให้ผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบพื้นที่ดำเนินการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการควบคุมฝูงชนในการชุมนุม ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาใช้ที่เกิดผลกระทบน้อยที่สุด แต่ยังคงประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามที่กฎหมายให้อำนาจ โดยให้มีการเจรจาหรือแจ้งเตือนก่อนหากสามารถกระทำได้และไม่เกิดอันตรายต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่น

หลักที่ ๔ สุจริต : การกระทำของเจ้าหน้าที่เป็นไปเพื่อต้องการรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่มีเจตนาทำร้ายผู้ชุมนุม ไม่เลือกปฏิบัติ

สำหรับการใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ (ตู้คอนเทนเนอร์) เป็นการใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง เครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ ข้อ ๑ (๒๗) เครื่องกีดขวางการผ่านของรถ และ (๓๒) แท่นปูน หรือ อุปกรณ์สำหรับป้องกันสถานที่ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมสาธารณะ และไม่ให้เกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลการชุมนุมสาธารณะกับผู้ชุมนุม โดยสภาพของตู้คอนเทนเนอร์ ไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อผู้ชุมนุมแต่อย่างใด

ในส่วนการดูแลสื่อมวลชน จะจัดให้มีการรับลงทะเบียนสื่อมวลชน ชี้แจงแนวทางการปฏิบัติ จัดเตรียมพื้นที่สำหรับสื่อมวลชน โดยจัดพื้นที่ไว้เป็นการเฉพาะหรือมีประกาศแจ้งเตือนให้สื่อมวลชนอยู่บริเวณใด บริเวณหนึ่งตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดย พล.ต.อ. ดำรงศักดิ์ กิตติประภัสร์ รอง ผบ.ตร./ ผอ.ศปม.ตร.ปรท.ผบ.ตร. ได้มีข้อสั่งการกำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลสื่อมวลชน ตามวิทูลในราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ ศปม ๕.๓๑/๓๐๓ ลงวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๔ ดังต่อไปนี้

๑. ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ดูแลการชุมนุมใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการชุมนุม และสลายการชุมนุม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนและสื่อมวลชน

๒. กรณีมีความจำเป็นต้องควบคุม การชุมนุม การทำกิจกรรม การมั่วสุม และสลายการชุมนุม ให้ใช้มาตรการที่จำเป็นและเหมาะสม โดยให้นำนโยบายการปฏิบัติตามแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะ ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ มาปรับใช้

๓. หลักการใช้กำลังในการดูแลการชุมนุม ให้พยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง แต่หากมีความจำเป็นต้องใช้กำลังให้ใช้เท่าที่จำเป็น ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นไปโดยสุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกรณีจำเป็น โดยให้ผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบพื้นที่ดำเนินการ ตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการควบคุมฝูงชน ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาใช้ที่เกิดผลกระทบน้อยที่สุด แต่ยังคงประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามที่กฎหมายให้อำนาจ โดยให้มีการเจรจาหรือแจ้งเตือนก่อนหากสามารถกระทำได้และไม่เกิดอันตรายต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่น

๔. ให้จัดเตรียมพื้นที่สำหรับสื่อมวลชน โดยจัดพื้นที่ไว้เป็นการเฉพาะ หรือมีประกาศแจ้งเตือนให้สื่อมวลชนอยู่บริเวณใดบริเวณหนึ่งตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ช่วงที่ ๒ การถาม-ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

วิทยากรได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรม ร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นและสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดูแลการชุมนุม โดยรายละเอียดประเด็นที่ได้มีการแลกเปลี่ยนความเห็นและสอบถามข้อมูล (เอกสารแนบ ๑)

วันพฤหัสบดีที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงาน กสม. (ช่วงบ่าย)

การอภิปรายหัวข้อ “เทคนิค วิธีการ ในการสังเกตการณ์สถานการณ์การชุมนุมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติงานในสถานการณ์การชุมนุม”

โดยวิทยากร ๑. นายวสันต์ ภัยหลิกดิ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒. นายสุเมธ สมคะเน เลขาธิการสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย

๓. นางสาวกฤตยา กิจกาญจน์ เจ้าหน้าที่โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)

๔. นายณัฐพงศ์ มาลี สื่อมวลชน สำนักข่าวราชทูร

ผู้ดำเนินรายการ นายพิทยา จินาวัฒน์ ที่ปรึกษาประจำ กสม.

ช่วงที่ ๑ การอภิปราย

นายพิทยา จินาวัฒน์ ที่ปรึกษาประจำ กสม. ผู้ดำเนินรายการ ได้เกริ่นนำว่า สิทธิ เสรีภาพในการชุมนุมเป็นพื้นฐานของประชาชนในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้ที่มาชุมนุมมีวัตถุประสงค์ในการชุมนุมที่หลากหลาย เจ้าหน้าที่มีบทบาทในการบริหารการชุมนุมไม่ให้เกิดความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยการชุมนุมที่ผ่านมานั้น การบริหารการชุมนุมของรัฐอาจกระทบต่อการใช้เสรีภาพของผู้ชุมนุม ก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์จากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่ง กสม. จะต้องดำรงอยู่ในความเป็นกลางและทำหน้าที่ดูแล ตรวจสอบว่ามีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นหรือไม่

ในการอภิปราย ผู้ดำเนินรายการได้แบ่งหัวข้อในการอภิปรายออกเป็น ๗ ประเด็น ดังนี้
 ๑) วัตถุประสงค์ของการสังเกตการณ์ ๒) หน่วยงาน/ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์ ๓) กระบวนการ/วิธีการ/
 ขั้นตอนในการสังเกตการณ์ ๔) เทคนิคในการสังเกตการณ์การชุมนุม ๕) ผลที่ได้จากการสังเกตการณ์ ๖) การใช้
 ประโยชน์จากผลที่ได้จากการสังเกตการณ์ และ ๗) บทเรียนที่ได้รับจากการสังเกตการณ์

โดยมีรายละเอียดการอภิปรายของวิทยากรแต่ละท่าน สรุปได้ดังนี้

นายวสันต์ ภัยหลีกหลี กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ : ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์
 ที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์การชุมนุมว่า ลักษณะโดยทั่วไปของการชุมนุมเกิดขึ้นจากความต้องการของ
 ผู้ชุมนุมที่ต้องการแสดงออกเพื่อเสนอข้อเรียกร้องต่าง ๆ ไปยังรัฐบาล เพราะอาจเห็นว่าวิธีอื่นไม่ได้ผล เช่น
 การเรียกร้องราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ การเรียกร้องของกลุ่มรถบรรทุก การใช้สิทธิ เสรีภาพในการ
 ชุมนุมเป็นพื้นฐานที่ทำได้ในระบอบประชาธิปไตย แต่ก็สามารถถูกจำกัดได้ด้วยเหตุผลบางประการ บางครั้งการ
 ชุมนุมมีความซับซ้อน ผู้ที่จะไปสังเกตการณ์จึงควรรู้ที่มาที่ไปของการชุมนุมอันจะส่งผลต่อการสังเกตการณ์ที่มี
 ประสิทธิภาพ

กสม. ลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุม เนื่องจากต้องการเห็น ได้ยิน และสัมผัสสถานการณ์
 การชุมนุมด้วยตนเอง เพราะการรับรู้ข้อมูลจากแหล่งอื่นจะผ่านกระบวนการกลั่นกรองหรือเลือกประเด็นที่จะ
 ให้ความสำคัญ หรือบางกรณีมีการเจือปนความเห็นของผู้ที่นำเสนอข้อมูล ซึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลขาดความเป็นกลาง
 อย่งไรก็ดี กสม. ก็ยังต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาประกอบการลงพื้นที่สังเกตการณ์ด้วย ในการลงพื้นที่ที่
 สังเกตการณ์ กสม. อาจจะไม่จำเป็นต้องลงพื้นที่สังเกตการณ์ทุกครั้งที่มีการชุมนุม การลงพื้นที่แต่ละครั้ง
 จำเป็นต้องประเมินภายใต้ภารกิจงาน กำลังคน ความอ่อนไหว หรือความเสี่ยงที่อาจจะเกิดการละเมิด
 สิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ในบางกรณีจะได้รับเชิญให้ไปลงพื้นที่ เนื่องจากผู้จัดการชุมนุมต้องการให้ กสม.
 ไปร่วมสังเกตการณ์ว่าผู้ชุมนุมหรือเจ้าหน้าที่ถูกกระทำอย่างไร ในการลงพื้นที่สังเกตการณ์นั้น กสม. จะสังเกตการณ์
 อย่างเป็นกลางและให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยไม่ได้ลงไปเพื่อร่วมชุมนุมหรือเรียกร้องและไม่ใช้คู่มือของ
 ฝ่ายใด ไม่มีอคติส่วนตัว รับฟังข้อมูลจากทุกด้าน ไม่มีความรักหรือความชอบส่วนตัว โดยในการชุมนุมที่ผ่านมา
 มีผู้สังเกตการณ์จากหลายฝ่าย เช่น กสม. ตัวแทน/ผู้แทนสถานเอกอัครราชทูต ตัวแทนพรรคการเมือง
 เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งแต่ละหน่วยอาจจะมีวัตถุประสงค์ในการสังเกตการณ์ของแต่ละองค์กร
 ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี กสม. ยังมีข้อที่ยังต้องมีการหารือกันในประเด็นการลงพื้นที่สังเกตการณ์ว่า จะไป
 โดยเปิดเผยหรือไม่ โดยมีข้อสรุปเบื้องต้นคือ กสม. จะไปโดยเปิดเผย ในส่วนของเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม.
 จะมีทั้งที่ไปโดยเปิดเผยและไม่เปิดเผย แต่ในระยะยาวเห็นว่าควรเปิดเผยทั้งหมดในสถานการณ์ที่ไม่มีข้อบ่งบอก
 ว่าจะมีเหตุการณ์ที่เป็นอันตราย ทั้งนี้ กสม. มีภารกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการสังเกตการณ์คือ การตรวจสอบ
 การละเมิดสิทธิมนุษยชน การรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยรวม การประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
 และการช่วยบรรเทาหรือคลี่คลายสถานการณ์ในบางกรณี เพราะเมื่อมีผู้สังเกตการณ์อยู่ในพื้นที่ ทั้ง ๒ ฝ่าย อาจจะ
 ระมัดระวังในการปฏิบัติต่อกันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีช่องทางในการสื่อสารระหว่างกัน

โดยในอดีตการประชุมจะมีผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้โอกาสในการปะทะกันเกิดขึ้นน้อย ดังนั้น ผู้ชุมนุมจึงควรมีช่องทางในการสื่อสาร (channel of communication) ระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากเห็นว่าจะสามารถช่วยลดปัญหาที่จะนำไปสู่การกระทบกระทั่งกันได้

นายสุเมธ สมคะเน เลขาธิการสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย : ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในฐานะสื่อมวลชนว่า การทำหน้าที่สังเกตการณ์ของสื่อมวลชนและ กสม. ไม่แตกต่างกัน สื่อมวลชนจะไปอยู่ในที่ ๆ เป็นจุดตัดของความขัดแย้ง เมื่อสื่อมวลชนลงพื้นที่ต้องระลึกอยู่เสมอว่าไปในฐานะสื่อมวลชน ซึ่งแตกต่างจากนักสิทธิมนุษยชน ผู้สนับสนุน ผู้เห็นต่าง เจ้าหน้าที่ของรัฐ แม้โดยส่วนตัวจะมีอุดมการณ์หรือแนวคิด ความรู้สึกร่วมอย่างไร แต่เมื่อลงพื้นที่สังเกตการณ์จะต้องละทิ้งสิ่งเหล่านั้น เนื่องจากความรู้สึกอาจส่งผลกระทบต่อความคลาดเคลื่อนของข้อเท็จจริงได้ จากวิวัฒนาการของการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจนถึงการชุมนุมของกลุ่มราษฎร พบว่า ทุกการชุมนุมมีโครงสร้าง ประกอบด้วย

- โจทย์ที่เป็นปัญหา
- คณะแกนนำ/คณะจัดตั้ง
- ผู้ประสานงาน/ผู้จัดการชุมนุม/ผู้ยื่นขอจัดการชุมนุม
- นักสื่อสาร (ทำเนื้อหาเพื่อสื่อสาร/ทำหน้าที่ปราศรัย)
- ผู้สนับสนุน (ไม่ใช่เฉพาะตัวเงิน แต่หมายรวมถึงแนวร่วม หรือหน่วยรักษาความปลอดภัย)
- ผู้ร่วมชุมนุม

แม้การชุมนุมในปัจจุบันจะถูกมองว่าเป็นการชุมนุมรูปแบบใหม่ แต่โครงสร้างไม่แตกต่างจากในอดีต ดังนั้น ผู้ที่จะไปสังเกตการณ์การชุมนุมจึงควรทำความเข้าใจโครงสร้างของการชุมนุม ที่มาของการชุมนุม ภูมิหลังของผู้ชุมนุม การจัดทำแผนผังเชื่อมโยงและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ตลอดจนการมีฐานข้อมูลของผู้ชุมนุม เพื่อประกอบการประเมินสถานการณ์ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงกระบวนการทำงานและการมีเครือข่ายของทีมข่าวของสำนักข่าวไทยรัฐ ซึ่งมีการจัดทำแผนการทำงาน โดยจะมีทีมที่ลงพื้นที่ชุมนุม ทีมที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังภายนอกพื้นที่ชุมนุม และทีมที่ทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์ (monitor) ที่สำนักงาน โดยจะมีการจัดเวรผลัดกัน ๒๔ ชั่วโมง เพื่อประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงตลอดเวลา เนื่องจากทุกความขัดแย้งพร้อมที่จะเป็นความรุนแรงได้เสมอ ผ่านการใช้วาทกรรมต่าง ๆ การสร้างความเกลียดชัง และการดูหมิ่นเหยียดหยาม นอกจากนี้ยังมีการเตรียมรองรับการเผชิญเหตุการณ์ไม่คาดฝันหรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายในการแจ้งเหตุ แต่ในฐานะของ กสม. อาจไม่ต้องดำเนินการเทียบเท่าสื่อมวลชน เนื่องจาก กสม. ควรทำหน้าที่เก็บเหตุการณ์ในพื้นที่ปลอดภัย และควรมีการลงพื้นที่เพื่อบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ทั้งในเชิงเปิดเผยและโดยลับ

นางสาวกฤตยา กิจกาญจน์ เจ้าหน้าที่โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) : ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในฐานะเจ้าหน้าที่โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) ว่า การทำงานของ iLaw มี ๒ ด้าน คือ ๑) การติดตามกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา และ ๒) การติดตาม บันทึกการปิดกั้นการใช้เสรีภาพในการแสดงออก ทั้งในเรื่องคดีเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๑๖

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมถึงการฝ่าฝืนพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ในด้านการสังเกตการณ์การชุมนุม iLaw มีพันธมิตรคือ องค์กรแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย และมีฐานข้อมูล Mob Data Thailand โดยในการลงพื้นที่สังเกตการณ์เจ้าหน้าที่จะมีการบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูล Mob Data Thailand และรายงานเหตุการณ์ผ่านบัญชี Twitter โดยในการรายงานเหตุการณ์ iLaw จะพยายามสื่อสารไม่ให้สร้างความตื่นตระหนกให้สังคม แต่จะพยายามรายงานข้อเท็จจริงให้มากที่สุด ทั้งฝ่ายผู้ชุมนุมและฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการรายงานข้อมูลจะมีการระบุเวลาและรายละเอียดเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนในการทำงานของ iLaw ประกอบด้วย การเตรียมการ การวางแผน การประเมิน และการถอดบทเรียน โดยรูปแบบของการรายงาน จะเน้นในเรื่องของเวลาและเนื้อหาที่ตรงข้อเท็จจริง iLaw มีการบันทึกข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ จนนำมาซึ่งฐานข้อมูลที่ช่วยให้สามารถนำเสนอข้อมูลบางอย่างได้ เช่น เจ้าหน้าที่มีการใช้กระสุนยางครั้งแรกเมื่อใด เจ้าหน้าที่มีการใช้แก๊สน้ำตาที่ครั้ง เป็นต้น ในการทำงานของ iLaw จะแบ่งเจ้าหน้าที่ออกเป็น ๒ ทีม คือ ทีมลงพื้นที่ทำหน้าที่รายงานสถานการณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และทีมส่วนกลางทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์ (monitor) ติดตามการถ่ายทอดสด (live) ของเพจต่าง ๆ ตลอดจนการส่งข้อมูลให้ผู้ที่ลงพื้นที่ ทั้งนี้ ทีมลงพื้นที่ของ iLaw จะมีหลักในการทำงานคือการเข้าไปถึงพื้นที่ก่อนเวลานัดหมายของผู้ชุมนุมเพื่อดูสภาพแวดล้อม/เส้นทางจราจร การวางกำลังของเจ้าหน้าที่ และการเจรจาระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม ในช่วงที่การชุมนุมมีเหตุการณ์ความรุนแรง มีการใช้แก๊สน้ำตา กระสุนยาง การทำงานจะยากขึ้น iLaw จะลดจำนวนเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่และสอบถามความสมัครใจของเจ้าหน้าที่ การทำหน้าที่ในฐานะผู้สังเกตการณ์ไม่จำเป็นต้องได้ภาพก่อนใคร แต่อาจจะรอให้สถานการณ์ผ่อนคลายลงก่อนแล้วใช้วิธีพูดคุยสอบถามผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ผู้สังเกตการณ์อาจใช้วิธีการจดจำมากกว่าการถ่ายภาพหรือจดบันทึก บางกรณีเจ้าหน้าที่ที่ลงพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าไปในจุดที่ทีมส่วนกลางต้องการให้เข้าไปได้ การลงพื้นที่ในบางเหตุการณ์ที่ทีมงานจะมีการแขวนป้ายคล้องคอหรือใส่เสื้อกั๊กเพื่อแสดงตัวว่าไม่ใช่ผู้ชุมนุม แต่เมื่อถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานแล้วพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้แยกการปฏิบัติระหว่างผู้สังเกตการณ์กับผู้ชุมนุมเท่าที่ควร

นายณัฐพงศ์ มาลี สื่อมวลชน สำนักข่าวราชฎู : ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่ในฐานะสื่อมวลชนอิสระของสำนักข่าวราชฎูว่า สำนักข่าวราชฎูมีตนเองเป็นเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวทำหน้าที่ในทุกขั้นตอน เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๖๔ ในการติดตามสถานการณ์การชุมนุมของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาล แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการชุมนุมของฝ่ายต่อต้านรัฐบาล เนื่องจากในปีที่ผ่านมา มีการชุมนุมในลักษณะต่อต้านรัฐบาลมากขึ้น สำนักข่าวราชฎูเป็นสื่ออิสระ เป็นสื่อพลเมืองที่สื่อสารผ่านช่องทาง Facebook และ Youtube โดยในการนำเสนอข่าวแต่ละครั้งจะมีการเตรียมความพร้อมในส่วนของผู้กรณ์ เช่น ป्लอกแขน เสื้อกั๊ก และอุปกรณ์ป้องกันต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยต้องมาเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ ยังต้องมีการเตรียมข้อมูล ศึกษาภูมิหลังและข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม การติดต่อสื่อสารกับบุคคลที่ไว้วางใจ ในกรณีที่เกิดเหตุไม่คาดฝัน เพื่อขอความช่วยเหลือทั้งในเรื่องการถูกจับกุมดำเนินคดีและกรณีเกิดการกระทบกระทั่งกันกับผู้ชุมนุมที่อาจเข้าใจว่าเป็นสื่อมวลชนฝ่ายตรงข้าม โดยจะใช้วิธีการทำความรู้จักแนะนำตัวกับแกนนำหรือผู้ประสานงาน

ในการทำงานของสำนักข่าวราษฎรจะรายงานตามข้อเท็จจริง ซึ่งในบางกรณีอาจไม่ถูกใจผู้รับชมหรือผู้ติดตาม แต่ก็ต้องยืนยันในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เนื่องจากจะส่งผลเสียต่อความน่าเชื่อถือของผู้นำเสนอ กระบวนการ/ขั้นตอนการทำงานในระหว่างการชุมนุมของสำนักข่าวราษฎรจะเป็นการถ่ายทอดสด และมีการเขียนข่าวภายหลังจบเหตุการณ์ ในกรณีที่เหตุการณ์เกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนาน จะใช้วิธีการลงข่าวด่วน (breaking news) ที่ครอบคลุมเนื้อหารายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้ติดตามสถานการณ์ตลอดเวลาได้รับรู้ถึงสถานการณ์โดยสรุป อันจะช่วยให้ข่าวสารขยายวงออกไปได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ในการทำงานบางครั้งผู้ชุมนุมจะมีความกังวลในเรื่องความปลอดภัยและการให้ข้อมูลที่อาจจะไม่ตรงกัน การเข้าไปพูดคุยจึงต้องมีการแนะนำตัวให้ชัดเจน นอกจากนี้ การบ่งบอกอัตลักษณ์หรือชื่อจริงตัวตนเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยให้หลุดพ้นจากคดีความต่าง ๆ ที่อาจตามมาได้ ในส่วนของเทคนิคและวิธีการรายงานสถานการณ์ที่มีความรุนแรง เจ้าหน้าที่จะพยายามหลีกเลี่ยงแนวปะทะและอยู่ในจุดที่เป็นพื้นที่ปลอดภัย แต่บางครั้งการเข้าไปอยู่ในที่ปลอดภัยหลังแนวของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจเป็นการลดทอนการสื่อสารข้อมูลข้อเท็จจริง กล่าวคือ ทำให้ไม่สามารถบันทึกภาพเหตุการณ์ในบางช่วง ซึ่งหลักฐานจากภาพเคลื่อนไหวที่บันทึกอาจสามารถนำไปยืนยันความบริสุทธิ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องได้ ในกรณีที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บเจ้าหน้าที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในระดับหนึ่ง แต่จะต้องไม่ลืมการปฏิบัติหน้าที่หลักของตนในการสังเกตการณ์หรือรายงานข่าว

สำนักข่าวราษฎรนำข้อมูลจากการสังเกตการณ์ไปใช้ประโยชน์ในการรายงานข่าวและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยจะนำเสนอข้อมูลที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่ต้องการใช้ข้อมูล มีหลักฐานที่บันทึกเหตุการณ์ให้สังคมรับรู้รับทราบ เมื่อต้องการสืบค้นจะสามารถนำมาใช้ได้ง่ายขึ้น

ช่วงที่ ๒ การถาม - ตอบ

๑. ที่ผ่านมามีกรณีของหน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่ต้องการใช้ข้อมูลติดต่อขอแผนผังผู้ชุมนุมที่สื่อมวลชนได้จัดทำขึ้น หรือคลิปวิดีโอ หรือภาพถ่าย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่ และต้องปฏิบัติอย่างไร ข้อมูลแผนผังผู้ชุมนุมที่สื่อมวลชนจัดทำขึ้นไม่ได้มีการเปิดเผยหรือให้ผู้ใดนำข้อมูลไปใช้ ยกเว้นกรณีเดียวที่มีการนำข้อมูลไปใช้เพื่อสำหรับการจัดทำหนังสือเท่านั้น

ในส่วนของ กสม. เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาจากการลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุมเพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามบทบาทหน้าที่ แต่โดยทั่วไปถ้าข้อมูลที่ถูกขอไม่ได้มีความอ่อนไหวหรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล หรือเป็นโทษต่อเจ้าของข้อมูลก็สามารถเปิดเผยได้

สำหรับ iLaw ไม่เคยมีผู้ใดมาขอใช้ข้อมูล ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีการเปิดเผยข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของ iLaw เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบเป็นการทั่วไป

จากการดำเนินการที่ผ่านมา กองบัญชาการตำรวจนครบาลมีการใช้ภาพถ่ายของสำนักข่าวราษฎรประกอบการแถลงข่าว โดยไม่ได้ขออนุญาตหรืออ้างอิงถึงที่มาของภาพ นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน. ดินแดง ออกหมายเรียกให้ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวราษฎรไปเป็นพยาน เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้ชุมนุม

๒. เจ้าหน้าที่/ผู้ชุมนุม มีการกระทำอะไรที่เป็นอุปสรรคในการรายงานข่าวบ้างหรือไม่ อย่างไร

ในฝ่ายของเจ้าหน้าที่ เคยมีการฉายไฟไปที่กล้องของช่างภาพในช่วงที่มีการจับกุมผู้ชุมนุม ส่งผลให้สื่อมวลชนไม่สามารถบันทึกภาพเหตุการณ์ในระหว่างการจับกุมได้ และมีการแยกผู้ชุมนุมกับสื่อมวลชน โดยให้นักข่าวอยู่ในพื้นที่ปลอดภัย ทำให้ขาดพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ ในส่วนของผู้ชุมนุมฝ่ายต่อต้านรัฐบาล จะไม่ให้บันทึกภาพหากเป็นช่วงที่กำลังทำผิดกฎหมาย เช่น ขณะทำลายกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) หรือ รื้อลดทอนหมีบเพลง เนื่องจากความกังวลต่อเรื่องการถูกดำเนินคดี ทำให้ไม่สามารถรายงานข่าวได้อย่างสมบูรณ์ ในฝั่งของผู้ชุมนุมอีกกลุ่ม จะถูกมองว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม อาจกระทบกระทั่งกัน และมีวิวาทะหรืออาจถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้แยกระหว่างผู้ชุมนุมกับผู้สังเกตการณ์ ส่งผลให้ได้รับผลกระทบจากแก๊สน้ำตาหรือกระสุนยาง

๓. ขอบทวิธิการหรือแนวทางในการจัดการบาดแผลทางจิตใจ สภาพอารมณ์ หรือ ความเครียดอย่างไร

- การนำพาตนเองออกไปอยู่ในบริบทหรือเปลี่ยนไปทำงานด้านอื่น ๆ
- การจัดการ/การให้ความช่วยเหลือโดยองค์กรต้นสังกัด อาทิ การจัดอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง
- การบำบัดหรือผ่อนคลายจิตใจของตนเอง (reset/retreat)

ในช่วงท้ายของการอภิปราย กสม. และวิทยากรแต่ละท่านได้ให้ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะต่อการสังเกตการณ์การชุมนุม ดังนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ : แสดงความคิดเห็นต่อการลงพื้นที่สังเกตการณ์ของ กสม. ว่าควรทำหน้าที่นอกเหนือจากการสังเกตการณ์ คือควรเข้าไปพูดคุยและรับฟังในสิ่งที่ผู้ชุมนุมหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องการสื่อสารต่อไปยังสาธารณะหรือรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่ในการนำความต้องการเหล่านั้นไปแจ้งต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง จากประสบการณ์การลงพื้นที่สังเกตการณ์ที่ผ่านมาพบว่าแต่ละฝ่ายยินดีที่ กสม. ลงพื้นที่ไปสังเกตการณ์ ดังนั้น การลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอน่าจะเป็นประโยชน์ในการติดตามข้อมูลสถานการณ์ให้รอบด้าน และเป็นประโยชน์ต่อการทำงานด้านอื่น ๆ ของเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม.

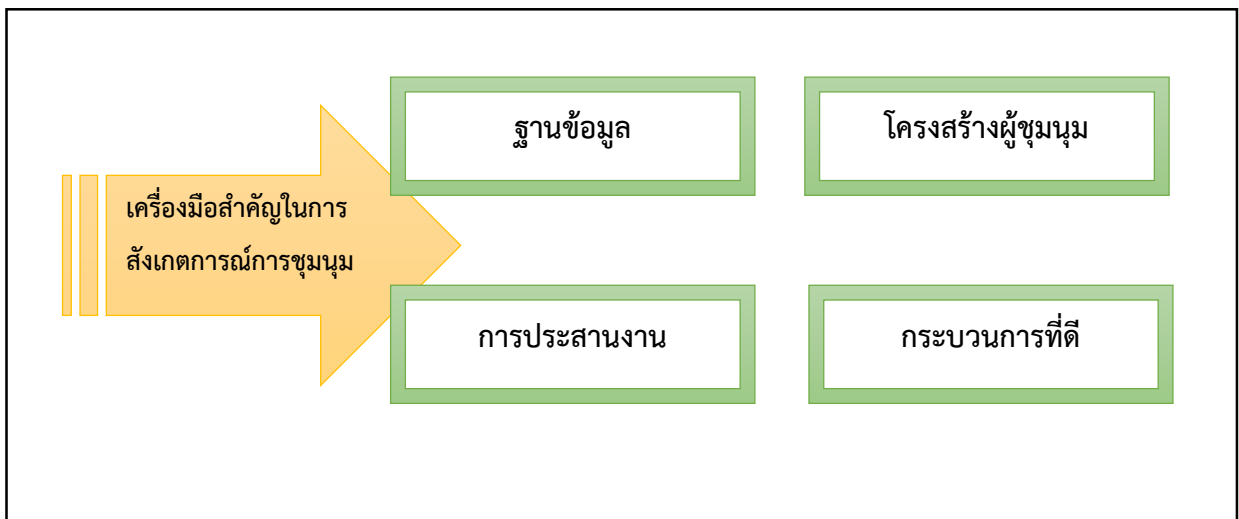
นายวสันต์ ภัยหลิกี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ : การลงพื้นที่สังเกตการณ์ต้องเตรียมความพร้อมและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ชุมนุม เป้าหมายของการชุมนุม เตรียมสภาพจิตใจ เตรียมอุปกรณ์ป้องกันให้พร้อมและมีมาตรฐาน โดยสำนักงาน กสม. ควรมีการจัดหาอุปกรณ์ที่มีมาตรฐานให้แก่เจ้าหน้าที่จากที่กล่าวมา แม้การลงพื้นที่สังเกตการณ์จะช่วยให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิ แต่การติดตามสถานการณ์ (monitor) ของส่วนกลางนั้นยังมีความสำคัญ ในการลงพื้นที่ควรมีการกำหนดจุด/ตำแหน่งนัดหมาย โดยคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ในการรายงานไม่ต้องรีบนำเสนอข้อมูลเร็วจนเกินไป การปฏิบัติหน้าที่ควรเป็นไปด้วยความระมัดระวัง นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญคือ การไม่มีอคติ ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ตระหนักถึง

บทบาทของตัวเองเสมอ พิจารณาสีงแวดล้อม สถานการณ์ ณ ขณะนั้นเป็นหลักเพื่อเป็นส่วนเสริมในการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

นายสุเมธ สมคะเน เลขานุการสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย : การลงพื้นที่ควรมีเพื่อน (buddy) เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เนื่องจากพื้นที่การชุมนุมแต่ละพื้นที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองต่างกัน การเก็บรวบรวมข้อมูลต้องแยกแยะให้ได้ว่าใครเป็นผู้เดือดร้อน ใครเป็นผู้สนับสนุน

นางสาวกฤตยา กิจกาญจน์ เจ้าหน้าที่โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) : เสรีภาพในการแสดงออกควรได้รับการรับรอง การชุมนุมยังคงมีต่อไป การทำหน้าที่เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลยังคงต้องทำต่อไป

นายณัฐพงศ์ มาลี สื่อมวลชน สำนักข่าวราษฎร : เจ้าหน้าที่ในการสังเกตการณ์การชุมนุมควรมีเพื่อเป็นกลไกถ่วงดุลและช่วยถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่

วันศุกร์ที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงาน กสม.

การบรรยายหัวข้อ “บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ”

โดยวิทยากร ดร. พัชร นิยมศิลป์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. ธรรมชาติของการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ มีทั้งการชุมนุมโดยสงบ และการชุมนุมโดยไม่สงบ ซึ่งรูปแบบของการจัดการชุมนุมมีทั้งแบบการปราศรัยอยู่กับที่ การนัดชุมนุมแบบฉับพลัน (flash mob) การนัดชุมนุมโดยใช้รถยนต์ (car mob) และการชุมนุมแบบยึดพื้นที่เป็นระยะเวลานาน (occupy protest)

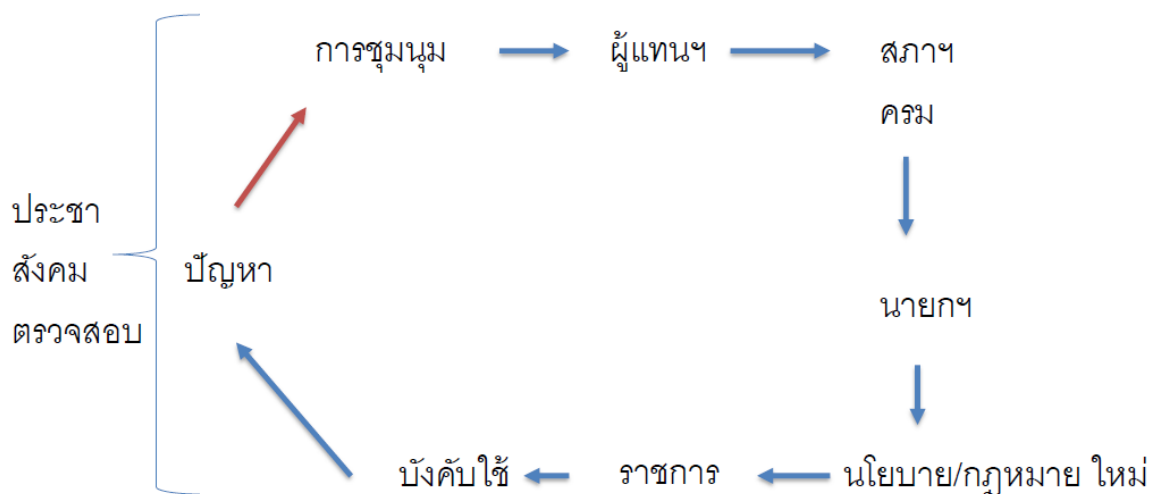
ทั้งนี้ สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีสองประเภท คือ สิทธิเสรีภาพสมบูรณ์ (Absolute Rights) และสิทธิเสรีภาพ

สัมพันธ (Relative Rights) โดยเสรีภาพในการชุมนุมจัดว่าเป็นเสรีภาพแบบสัมพันธ กล่าวคือ เสรีภาพในการชุมนุมจะมีผลใช้บังคับเพียงใดขึ้นอยู่กับ การนำไปชั่งน้ำหนักกับคุณค่าอื่นแล้วเสรีภาพในการชุมนุมมีน้ำหนักมากกว่าหรือไม่ หากมีน้ำหนักน้อยกว่า ก็จำเป็นต้องถูกจำกัดเพื่อให้สิทธิขั้นพื้นฐานหรือคุณค่าอื่นที่นำมาเปรียบเทียบมีผลใช้บังคับได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ตัวอย่างของกรณีนี้ ได้แก่ กรณี Barraco v France (App No. 31684/05 5 March 2009) ที่ได้ประท้วงด้วยการขับรถแทรกเตอร์ด้วยความเร็วต่ำในทางด่วนแล้วถูกเจ้าหน้าที่สั่งปรับเงิน ซึ่งนาย Barraco แคนนำการชุมนุมเห็นว่าการสั่งปรับเงินถือเป็นการแทรกแซงการใช้เสรีภาพในการชุมนุม จึงยื่นเรื่องต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (ECtHR) เพื่อให้วินิจฉัย ศาลวินิจฉัยว่าการปิดถนนหลายครั้งถือเป็นการทำให้เกิดความปั่นป่วนจนเกินปกติจากการชุมนุมทั่วไป ทั้งปรากฏข้อเท็จจริงว่าเจ้าหน้าที่ได้เตือนนาย Barraco หลายครั้งก่อนที่จะจับกุม และยังได้ยินยอมให้ใช้เสรีภาพในการชุมนุมเป็นเวลาหลายชั่วโมงก่อนจับกุม แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ได้ใช้ความอดทนพอสมควรแล้ว ดังนั้น การลงโทษนาย Barraco จึงเป็นการกระทำที่ได้สัดส่วนและแสดงให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างการรักษาความสงบกับเสรีภาพในการชุมนุมแล้ว

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพในการชุมนุมกับกระบวนการทางการเมือง การชุมนุมถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนมาชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ในขณะเดียวกัน การชุมนุมยังถูกนำมาใช้ในการเรียกร้องเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองด้วย

๓. วงจรของเสรีภาพในการชุมนุม

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า การใช้เสรีภาพในการชุมนุมทำให้เกิดกลไกการค้นหาคำความจริงผ่านการแสดงข้อมูลของอีกฝ่าย เพื่อให้ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยได้มีโอกาสโต้แย้ง ซึ่งส่งผลให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลและการทำลายข่าวปลอม การชุมนุมทำให้เกิดความอดทนอดกลั้นในการเห็นบุคคลอื่นมีความเห็นที่แตกต่างกับตน และการชุมนุมยังช่วยให้เกิดการแสดงตัวของบุคคลว่าไม่ได้อยู่เพียงตัวคนเดียวในสังคม แต่ยังมีบุคคล

อื่น ๆ ที่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับตน นอกจากนี้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นยังเป็นพื้นที่ปลอดภัยให้เกิดการปลดปล่อยข้อคับข้องใจ การชี้ให้เห็นปัญหา การร้องเรียน การเป็นช่องทางใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นนอกช่วงการเลือกตั้ง จนอาจนำไปสู่การสร้างค่านิยมและนำไปสู่การชนะการเลือกตั้ง เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับระบอบประชาธิปไตยที่ไม่อาจนำคุณค่าอื่นในระบอบนี้มาทดแทนได้ ที่สำคัญการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะยังมีความเชื่อมโยงกับการใช้เสรีภาพในประเภทอื่น ๆ เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเดินทาง และเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นต้น

๔. การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุม ที่มาของหลักสากลเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมปรากฏในพันธกรณีระหว่างประเทศ ได้แก่

(๑) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒๐ รับรองว่า ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการร่วมประชุม และการสมาคมโดยสันติ และบุคคลใดจะถูกบังคับให้สังกัดสมาคมใดสมาคมหนึ่งไม่ได้

(๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๙ รับรองว่า บุคคลมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก รวมถึงการแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภทโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ในรูปศิลปะ หรือสื่อประการอื่น แต่อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษ และอาจมีข้อจำกัดบางประการที่ถูกระบุไว้ในกฎหมายและจำเป็นต่อการเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน

ข้อ ๒๑ รับรองว่า สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง การจำกัดจะกระทำมิได้นอกจากกำหนดโดยกฎหมายและเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชนหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

จะเห็นได้ว่า เสรีภาพในการชุมนุมไม่ใช่เสรีภาพโดยสมบูรณ์ รัฐจึงสามารถจำกัดเสรีภาพได้ โดยการบัญญัติกฎหมายที่จะต้องสอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และไม่ควรสร้างฐานทางกฎหมายเพิ่มเติมมากไปกว่าที่ปรากฏในพันธกรณีระหว่างประเทศที่ตนเป็นภาคี นอกจากนี้ รัฐมีหน้าที่จะต้องจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมเพียงพอที่จะต้องเป็นไปเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิและสร้างให้เกิดความสมดุลในการใช้สิทธิ ดังนั้น หากรัฐต้องการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๒๑ ที่กำหนดไว้ ๕ ประการ และเมื่อมีการแทรกแซงเกิดขึ้นรัฐมีหน้าที่จะต้องอธิบายว่าการแทรกแซงนั้น (๑) ขอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (๒) มีจุดประสงค์ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (๓) สอดคล้องกับหลักความจำเป็นและได้สัดส่วนหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ซึ่งวิธีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐแทรกแซงการใช้เสรีภาพในลักษณะนี้ เป็นนิติวิธีที่เรียกว่า “การทดสอบสามขั้น” หรือ The Three-prong Test ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(๑) การต้องตรวจสอบว่ามีกฎหมายให้อำนาจหรือไม่ ซึ่งจะต้องเป็นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ มีการตราที่ชอบด้วยกฎหมาย ประกาศใช้เป็นการทั่วไป มีข้อความชัดเจนที่ทำให้เข้าใจได้ว่าจะต้องกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด และไม่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่อย่างไรชอบเขต

(๒) มีจุดประสงค์ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ กล่าวคือ เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุขหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

(๓) มีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางแนวทางในการตีความเรื่องความจำเป็นว่า การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคม มีความได้สัดส่วนและก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดในบรรดาทุกมาตรการที่รัฐมีอำนาจที่จะกระทำได้นอกจากนี้ จะต้องพิจารณาด้วยว่าเมื่อนำเสรีภาพในการชุมนุมมาชั่งน้ำหนักกับคุณค่าอื่น ๆ แล้วเสรีภาพในการชุมนุมมีน้ำหนักมากกว่าหรือไม่ หากมีน้ำหนักน้อยกว่าก็จำเป็นต้องถูกจำกัดลงมาให้สิทธิอื่น ๆ มีผลใช้บังคับได้ แต่ทั้งนี้ ต้องไม่มีสิทธิเสรีภาพใดถูกทำลายสาระสำคัญแห่งสิทธิลงโดยสิ้นเชิงไม่ว่าจะเป็นการอ้างเหตุในการรักษาความมั่นคงของรัฐก็ตาม

เมื่อการใช้อำนาจรัฐแทรกแซงการใช้เสรีภาพไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของการทดสอบสามขั้นแล้ว รัฐมีหน้าที่ต้องเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ปรับปรุงแก้ไข และป้องกันไม่ให้เกิดเหตุเช่นนั้นขึ้นซ้ำอีก

๕. บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ ในการใช้เสรีภาพในการชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐควรอยู่ในฐานะใด เช่น กรรมการ ผู้สังเกตการณ์ ผู้อำนวยการความสะอาด คู่ขัดแย้ง ฯลฯ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๒๑ กล่าวถึงพันธกรณีเชิงบวกของรัฐที่จะกระทำการที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองการชุมนุมและพันธกรณีเชิงลบในการงดเว้นไม่ขัดขวางการใช้เสรีภาพนั้น นอกจากนี้ องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (OSCE) ยังได้ระบุในคู่มือว่าด้วยนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนว่า เมื่อการประท้วงโดยสันติขัดขวางสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นมักจะเป็นความรับผิดชอบของตำรวจในการถ่วงดุลการใช้สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้กับสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุม

หน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่รัฐคือ การสร้างสมดุลระหว่างการป้องกันและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในขณะเดียวกันก็ต้องอำนวยความสะดวกในการที่บุคคลจะใช้เสรีภาพในการชุมนุมด้วย ดังนั้นเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องทำหน้าที่โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าการชุมนุมในทุกครั้งเป็นการชุมนุมโดยสงบ และเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องพิสูจน์ว่าผู้ชุมนุมได้ชุมนุมโดยไม่สงบ

๖. เหตุในการห้ามการชุมนุม จะต้องเป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง การปลุกปั่นความเกลียดชังหรือร้ายให้เกิดความรุนแรง การคุกคามบุคคลอื่น รวมถึงการจงใจละเมิดสิทธิตามกฎหมายของผู้อื่นโดยมิชอบในลักษณะที่เกินจะใช้ความอดทนอดกลั้น ทั้งนี้ การคาดการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงจะต้องเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากบุคคลที่สาม โดยเจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองผู้ชุมนุมที่ชุมนุมโดยสงบจากความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นทั้งจากบุคคลที่สามและจากผู้ชุมนุมฝ่ายตรงข้าม และยังมีหน้าที่ต้องคุ้มครองบุคคลที่อยู่รอบพื้นที่การชุมนุมด้วย

๗. **หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘**
 มาตราที่สำคัญ ได้แก่

- มาตรา ๑๑ มีหน้าที่ในการรับแจ้งการชุมนุม และสรุปสาระสำคัญ
- มาตรา ๑๑ วรรคสอง มีหน้าที่ในการสั่งการให้แก้ไข ออกคำสั่งห้าม และพิจารณาอุทธรณ์
- มาตรา ๑๙ อำนาจหน้าที่
- มาตรา ๒๐ มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ การจัดระบบจราจร
- มาตรา ๒๑ มีอำนาจในการสั่งให้เลิกการชุมนุม แก้ไข และขอให้ศาลสั่งให้เลิกการชุมนุม
- มาตรา ๒๔ มีอำนาจในการสลายการชุมนุม จับกุม และยึด

นอกจากนี้ ยังมีข้อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐไว้ในคู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๖๓) ซึ่งจะครอบคลุมทั้งก่อนการชุมนุมคือ หน้าที่ในการเตรียมการเพื่ออำนวยความสะดวกและป้องกันเหตุรุนแรงระหว่างการชุมนุมคือ หน้าที่ในการรักษาความสงบและความปลอดภัย และหลังการชุมนุมคือ หน้าที่ในการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมาย

การบรรยายหัวข้อ “การคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุม”

โดยวิทยากร ดร. พัชร นิยมศิลป์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. เครื่องมือวิเคราะห์เสรีภาพในการชุมนุม ได้แก่

(๑) มาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการชุมนุม ได้แก่ ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ ๓๗ ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ ๓๔ ของคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) หลักกฎหมายและคำพิพากษาคดีตัวอย่างของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ความเห็นของผู้รายงานพิเศษในประเด็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม ข้อเสนอแนะตามกระบวนการ UPR คำพิพากษาของศาลภายในประเทศไทย และคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติของสำนักงานเพื่อสถาบันประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนขององค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป

(๒) การค้นหาข้อเท็จจริงผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ การค้นหาจากฐานข้อมูล IQ Newsclip Online สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Twitter Facebook เว็บไซต์ Mobdatathailand.org เป็นต้น

(๓) การค้นหาข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ นักกฎหมาย ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน นักกิจกรรม และผู้มีส่วนได้เสีย

๒. คำพิพากษาที่น่าสนใจ ได้แก่

(๑) กรณี Stankov and The United Macedonian Organization Ilinden v. Bulgaria, 2001 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปตัดสินว่า การชุมนุมและการปราศรัยเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเขตดินแดน ถือไม่ได้ว่าเป็นการคุกคาม จึงไม่สามารถนำเอาเหตุข้างต้นมาใช้ห้ามการชุมนุมได้

(๒) กรณี Denis Turchenyak et al. v. Belarus, No.1948/2010 ข้อเท็จจริงคือ ผู้จัดการชุมนุมขออนุญาตจัดการชุมนุมเป็นเวลา ๓ วันติดต่อกัน ด้วยการชูป้ายบนทางเท้าเพื่อเตรียมการสร้างอนุสาวรีย์ในเมืองเบรส เทศบาลไม่อนุญาตและสั่งห้ามการชุมนุมเนื่องจากขัดต่อเทศบัญญัติที่กำหนดให้ประชาชนสามารถชุมนุมกันในสถานที่ชุมนุมที่กำหนดเท่านั้น (lokomotiv stadium) ศาลภายในประเทศตัดสินว่า คำสั่งของเทศบาลที่ห้ามมิให้มีการชุมนุมเป็นคำสั่งที่ขัดด้วยกฎหมาย ผู้ร้องโต้แย้งว่า คำพิพากษาของศาลไม่ให้เหตุผลว่าเทศบัญญัติที่เป็นฐานของการออกคำสั่งขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากการกำหนดให้ประชาชนต้องชุมนุมกันในสนามกีฬาเท่านั้นเป็นข้อกำหนดที่ขัดกับกติการดังกล่าว ทั้งยังมีการเลือกปฏิบัติต่อประชาชนเนื่องจากเคยมีผู้ชุมนุมกลุ่มอื่นได้รับคำสั่งอนุญาตให้ชุมนุมนอกสนามกีฬาได้ ต่อมา คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ตัดสินว่า การกำหนดให้ประชาชนชุมนุมกันในสนามกีฬาเท่านั้นเป็นการแทรกแซงการใช้เสรีภาพที่ไม่เหมาะสม

วันอังคารที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงาน กสม.

การอภิปรายหัวข้อ “แนวทางปฏิบัติของการติดตามสถานการณ์การชุมนุม และการสังเกตการณ์การชุมนุม”

โดยวิทยากร ๑. Mr. David Murphy เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชน และหัวหน้าทีมประเทศไทย สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR)

๒. นางสาวภัทรานิษฐ์ เขาดำ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR)

๓. นางสาวประทับจิต นิละไพจิตร เจ้าหน้าที่ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR)

๑. วัตถุประสงค์ของการสังเกตการณ์การชุมนุม

วัตถุประสงค์หลักในการสังเกตการณ์การชุมนุมคือการเก็บข้อมูลโดยอิสระ กล่าวคือ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ซึ่งจะไม่ได้รับผลกระทบจากมุมมองหรือความรู้สึกของผู้เก็บข้อมูลอื่น ๆ เช่น ผู้สื่อข่าว ผู้สังเกตการณ์จะมีอิสระในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ ผู้ชุมนุม และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การลงพื้นที่สังเกตการณ์ยังมีประโยชน์ในการป้องปรามความรุนแรงและสร้างความตระหนักต่อผู้ที่อยู่ในพื้นที่การชุมนุมว่ามีเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์อยู่ การลงพื้นที่ที่เปิดเผยให้เห็นตัวเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์เช่นนี้ช่วยประกันให้มีการรับมือต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านการรายงานและเป็นพยาน ในฐานะผู้สังเกตการณ์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการตรวจสอบ ทั้งนี้ การปรากฏตัวของผู้สังเกตการณ์จะต้อง

ไม่เข้าไปแทรกแซงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ในกรณีที่พบผู้ต้องการความช่วยเหลือทางการแพทย์ ผู้สังเกตการณ์สามารถช่วยเหลือได้ตามหลักมนุษยธรรม แต่เท่าที่จะไม่เป็นการแทรกแซงต่อการชุมนุมหรือการดูแลการชุมนุม

๒. มาตรฐานระหว่างประเทศที่สำคัญ

นอกเหนือไปจากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ที่เกี่ยวข้องแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ควรทำความเข้าใจกับความคุ้นเคยกับหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) และจรรยาบรรณสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officials) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสังเกตการณ์และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการชุมนุม และเมื่อมีการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่รัฐ การรวบรวมข้อมูลในระหว่างการสังเกตการณ์การชุมนุมจะต้องสอดคล้องกับการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ๓ ชั้น ที่ใช้เพื่อแทรกแซงสิทธิในการชุมนุม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ปรากฏในข้อ ๒๑ ของ ICCPR ได้แก่ ความชอบด้วยกฎหมาย (กฎหมายให้อำนาจไว้) ความจำเป็น (ไม่มีมาตรการอื่นที่เบากว่าและได้ผล) และความได้สัดส่วน (ใช้เท่าที่จะบรรลุเป้าหมายและสอดคล้องกับความผิด และมีการใช้เป็นลำดับขั้นตอน)

๓. การเตรียมการสังเกตการณ์

เริ่มจากการเลือกการชุมนุมที่จะส่งเจ้าหน้าที่ลงไปสังเกตการณ์ โดยอาจพิจารณาศักยภาพของทีมนักข่าวที่ติดต่อการสังเกตการณ์อะไรบ้าง หรืออาจพิจารณาจากขนาดของการชุมนุม เช่น การชุมนุมขนาดใหญ่ หรืออาจพิจารณาจากแนวโน้มความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น หรือส่งผลกระทบต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชนบางอย่างที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษหรือมีความเปราะบาง เช่น สิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิพลเมือง สิทธิชุมชน สิทธิของชนพื้นเมือง จากนั้นทำการประสานขอข้อมูลจากกลุ่มผู้จัดการชุมนุมหรือกลุ่ม NGO ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการชุมนุม โดยข้อมูลที่คาดหวังควรเป็นข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุม เช่น ใครคือผู้จัดการการชุมนุม ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางของการชุมนุม ลักษณะของการชุมนุมเป็นอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง ในขณะเดียวกัน การติดต่อกับกลุ่มผู้จัดการการชุมนุมหรือ NGO สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการป้องปรามเหตุการณ์รุนแรงหรือการเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่สังเกตการณ์ควรทำความเข้าใจกับความคุ้นเคยกับกฎหมายที่บังคับใช้ในระหว่างการชุมนุม ซึ่งรวมถึงแนวทางการบังคับใช้ของเจ้าหน้าที่รัฐในเหตุการณ์ก่อนหน้า กฎหมายและหลักการที่เกี่ยวข้องของเจ้าหน้าที่สังเกตการณ์ และหลักการทั่วไปของกฎหมาย อีกทั้งต้องเตรียมอุปกรณ์ที่ช่วยให้การปรากฏตัวในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์มีความเด่นชัดเพียงพอที่จะจำแนกตนเองออกจากผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐที่ดูแลการชุมนุม เช่น การใช้เสื้อกั๊กหรือหมวกที่มีสัญลักษณ์ขององค์กร เป็นต้น

เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือการวางแผนที่จะใช้ในการสังเกตการณ์การชุมนุม โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลล่วงหน้าดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น และรวมถึงข้อมูลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เช่น ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หน่วยใดบ้างที่ปฏิบัติหน้าที่ในการชุมนุม เป็นต้น

การแจ้งผู้จัดชุมนุมและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายว่าจะมีการลงพื้นที่ โดยต้องกล่าวต่อทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจนว่าเป็นการไปในฐานะผู้สังเกตการณ์การชุมนุม กล่าวถึงข้อดีของการลงพื้นที่ที่การชุมนุมต่อทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เจ้าหน้าที่สังเกตการณ์ลงพื้นที่ได้อย่างปลอดภัย มีการตั้งผู้ประสานงานหลักและรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับปฏิบัติงาน ลำดับถัดมาเป็นการพัฒนาแผนงานจากข้อมูลที่มีเพื่อดูว่าจะใช้ทีมจำนวนเท่าใด มีใครบ้าง ใครเป็นผู้นำ ประจำตำแหน่งจุดใด เข้าหรือออกพื้นที่การชุมนุมอย่างไร การออกแบบการสื่อสารระหว่างทีมว่าใครจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูล ข้อมูลอะไรที่ต้องการ ใช้รหัสลับอย่างไร และสุดท้ายคือการประสานงานกับผู้สังเกตการณ์อื่น ๆ ที่อาจไปลงพื้นที่ในบริเวณเดียวกัน เช่น เจ้าหน้าที่จาก UN เป็นต้น

๔. การดำเนินการสังเกตการณ์

การดำเนินการสังเกตการณ์สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนการชุมนุม ช่วงระหว่างการชุมนุม และช่วงหลังการชุมนุม โดยมีสิ่งที่ต้องคำนึงแตกต่างกัน ดังนี้

๔.๑ ช่วงก่อนการชุมนุม เจ้าหน้าที่สังเกตการณ์การชุมนุมควรเตรียมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์การชุมนุมนั้น ๆ และสามารถนำไปช่วยในการตัดสินใจเฉพาะหน้าขณะลงพื้นที่สังเกตการณ์ได้ เช่น ข้อมูลว่าการชุมนุมที่จะเกิดขึ้นมีลักษณะเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้จัด ใครเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ทิศนคติของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต่อการชุมนุมเป็นอย่างไร การชุมนุมในอดีตมีลักษณะเป็นอย่างไร เป็นต้น

๔.๒ ช่วงระหว่างการชุมนุม ควรไปถึงสถานที่ก่อนเวลานัดหมายของผู้ชุมนุมเพื่อให้สามารถลาดตระเวนในพื้นที่ก่อนการชุมนุมได้ ดูว่ามีการประจําการของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายอย่างไร มีเด็กเข้าร่วมในการชุมนุมหรือไม่ เด็กที่เข้าร่วมในการชุมนุมเข้ามาอย่างไรและมีบทบาทอะไร ดูความเข้าใจและทัศนคติของผู้ชุมนุมต่อการชุมนุม พูดคุยกับผู้ที่มีอำนาจสั่งการของฝ่ายเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย จากนั้นให้สังเกตการณ์พัฒนาการของการชุมนุม โดยพิจารณาจากการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่และปฏิกิริยาของผู้ชุมนุม โดยพิจารณาบนหลักการตรวจสอบ ๓ ชั้น (Legality, Necessity, Proportionality) นอกจากนี้ต้องดูการจับกุมและการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต และการปฏิบัติหลังจากนั้น ทั้งนี้ ควรหลีกเลี่ยงการถ่ายภาพหากไม่จำเป็น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือผู้ชุมนุมอาจไม่พอใจต่อการกระทำดังกล่าว โดยอาจเลือกใช้วิธีการจดจำแล้วนำมาบันทึกในภายหลัง

๔.๓ ช่วงหลังการชุมนุม ต้องมีการสรุปหลังเหตุการณ์ (Debriefing) และข้อมูลที่มาจากการติดตามสถานการณ์ของผู้ที่ถูกจับและผู้ได้รับบาดเจ็บในการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรติดตามผลของการจับกุมไปจนถึงการฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาล ผลผลิตจากการสรุปข้อมูลสามารถนำไปต่อยอดการทำงานในด้านอื่น ๆ เช่น รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน และรายงานข้อเสนอแนะ เป็นต้น

๕. การพัฒนาเพื่อบันทึกการสังเกตการณ์การชุมนุม

เจ้าหน้าที่จาก OHCHR แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเป็น ๓ กลุ่ม และให้ออกแบบการเตรียมความพร้อมในการสังเกตการณ์การชุมนุมใน ๓ ช่วง (ก่อน ระหว่าง และหลังการชุมนุม) ว่าต้อง

พิจารณาสิ่งใดบ้าง จากนั้นนำผลลัพธ์ที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงบันทึกสังเกตการณ์การประชุม (เอกสารแนบ ๒) เพื่อนำไปใช้ในการลงพื้นที่ภาคสนามต่อไป

๖. ประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่สังเกตการณ์การประชุม

เจ้าหน้าที่จาก OHCHR ให้ข้อสังเกตและคำแนะนำในการลงพื้นที่สังเกตการณ์ว่า เจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ควรหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการชุมนุม ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ สนับสนุนหรือยุยงให้ผู้ชุมนุมทำอะไรหรือไม่ทำอะไร หากมีความจำเป็นควรแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ให้ข่าวหรือสื่อสารกับสาธารณชนขึ้นมาโดยเฉพาะ และไม่ควรเป็นเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ นอกจากนี้ ควรใส่ใจกับสุขภาพและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ โดยเริ่มจากการตรวจสอบความเหมาะสมของอุปกรณ์ที่ใช้ในการลงพื้นที่ และภายหลังการสังเกตการณ์ควรมีการประเมินและดูแลสุขภาพจิตของเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์

สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน

มิถุนายน ๒๕๖๕

เอกสารแนบ

เอกสารแนบสรุปการถาม-ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การบรรยาย หัวข้อ : บทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้ชุมนุม ข้อสังเกตจากสถานการณ์การชุมนุม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ

๑. ปัจจุบันการอยู่ภายใต้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้ชุมนุมยังสามารถชุมนุมได้ตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่

ปัจจุบันยังมีประกาศ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ แต่เงื่อนไขในการชุมนุมและรวมตัวกันเริ่มผ่อนคลายลง เพียงแต่ในขั้นตอนของการแจ้งชุมนุมตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ไม่สามารถบังคับใช้ จึงต้องให้ผู้ชุมนุมถือปฏิบัติตาม พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘

๒. เจ้าหน้าที่ตำรวจมีข้อพิจารณาการใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะอย่างไร เช่น การตั้งตู้คอนเทนเนอร์เป็นการทำร้ายผู้ชุมนุมหรือไม่ และการเคลื่อนย้ายตู้คอนเทนเนอร์ออกจากพื้นที่

จากการวิเคราะห์ผู้ที่มาร่วมชุมนุมพบว่า เป็นผู้ที่มาเพื่อก่อความรุนแรงมากกว่ามาชุมนุม โดยกลุ่มดังกล่าวมีความรู้สึกว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ด้านหลังแนวตู้คอนเทนเนอร์ จึงต้องมีสิ่งของมาขว้างปาใส่ จากนั้นได้พัฒนาการเปลี่ยนจากการขว้างปาสิ่งของ การยิงประทัด เป็นการขว้างปาลูกกระพอบ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเห็นว่าควรเปลี่ยนการปฏิบัติเป็นการดำเนิการกับกลุ่มที่ก่อความรุนแรง และพิจารณาแล้วเห็นว่า การตั้งตู้คอนเทนเนอร์ อาจเป็นการยั่วยุ จึงเคลื่อนย้ายออกและเปิดการจราจรปกติ และเปลี่ยนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน (คฝ.) เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเคลื่อนที่เร็วในชุดเครื่องแบบสีทากีแทนการยืนวางกำลังโดย คฝ. ประกอบกับการใช้ยุทธวิธีกดดัน ตรวจค้นปิดล้อม การใช้มวลชนสัมพันธ์เข้าตรวจตราอาคารที่พักอาศัยโดยรอบ

๓. การแต่งกายในชุดควบคุมฝูงชนของเจ้าหน้าที่ที่มีผลต่อสถานการณ์ความรุนแรงอันเนื่องมาจากการมีทัศนคติต่อการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ในชุดควบคุมฝูงชนหรือไม่ และมีแผนที่จะพัฒนาระเบียบที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

การควบคุมการชุมนุมควรใช้เครื่องแบบ คฝ. ซึ่งออกแบบมาโดยเฉพาะ แต่ปัจจุบันมีการใช้เจ้าหน้าที่ชุดเครื่องแบบปกติ โดยจะพิจารณาตามสถานการณ์

๔. การชุมนุมในรูปแบบ car mob และ bike mob เป็นการฝ่าฝืนต่อ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ หรือไม่

การชุมนุมในรูปแบบ car mob และ bike mob เป็นกรณีที่รวบรวมพยานหลักฐานค่อนข้างยาก กรณีที่จะเข้าข่ายฝ่าฝืนคือ จุดที่เป็นจุดเริ่มต้นนัดรวมตัว มีการจอดรถ มีการปราศรัย ทั้งนี้ ความผิดหลัก ๆ ที่พบคือ การขับรถกีดขวางทางจราจร

๕. เจ้าหน้าที่มีข้อปฏิบัติพิเศษในการดูแลเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมการชุมนุมหรือไม่

ผู้ชุมนุม/ผู้ที่กระทำผิดที่เป็นกลุ่มเยาวชน และมีการเรียกร้องที่เกินขอบเขต การเชิญตัวมาสอบสวนจะพบว่า ทัศนคติของเด็กกลุ่มดังกล่าวแตกต่างไปอย่างสุดขีด จึงสะท้อนไปถึงสภาพครอบครัว สังคม และการศึกษา เด็กมีลักษณะค่อนข้างก้าวร้าวและไม่รับฟัง จึงเห็นว่าการแก้ไขปัญหามาไม่ใช่วิธีการของเจ้าหน้าที่

ตำรวจฝ่ายเดียว ซึ่งแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ พ.ร.บ. คຸ້ມครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยมีการประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ส่วนใหญ่หากข้อเรียกร้องหรือกิจกรรมไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์จะไม่ค่อยดำเนินการ แต่ในช่วงหลังพบว่า มีการเคลื่อนไหวหรือการแสดงออกเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

๖. ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ทำยิงของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการตรวจสอบย้อนหลังเกี่ยวกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่เป็นไปตามหลักปฏิบัติ ๔ ประการ หรือไม่ อย่างไร

เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามหลักการสากล โดยจะพิจารณาตามสถานการณ์ อย่างไรก็ดี หากมีเหตุผิดปกติเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง

๗. เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้อำนวยความสะดวกแก่ผู้ชุมนุมอย่างแท้จริง อาทิ การสกัดกั้นมิให้ผู้ชุมนุมทำกิจกรรม

การชุมนุมขึ้นอยู่กับรูปแบบและข้อเรียกร้อง โดยกรณีตัวอย่างที่มีการอำนวยความสะดวก เช่น การชุมนุมของกลุ่มสหพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย (สกท.) ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มีการจัดกำลังไปอำนวยความสะดวกและประสานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามข้อเรียกร้อง

๘. เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไรว่าเป็นการชุมนุมเป็นไปโดยสงบหรือไม่

เจ้าหน้าที่มีการศึกษาและประเมินแนวโน้มของผู้จัดการชุมนุมว่ามีภูมิหลังเป็นอย่างไร มีความเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงหรือมีแนวโน้มระดับความรุนแรงเป็นอย่างไร

๙. การชุมนุมในรูปแบบ flash mob ผิดหรือไม่

ภายใต้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ การขออนุญาตตามมาตรา ๑๒ ของ พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ไม่ใช่บังคับ แต่ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลผู้ชุมนุม จะใช้แนวทางตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘

๑๐. การควบคุมตัวผู้ชุมนุมไปไว้ที่กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๑ (ตชด. ภาค ๑) ใช้อำนาจตามกฎหมายหรือระเบียบใด

สืบเนื่องจากข้อจำกัดเรื่องห้องควบคุมตัวของ สน. ห้องที่เกิดเหตุมีความไม่เหมาะสม เสี่ยงต่อการถูกล้อมและอาจเกิดเหตุการณ์อื่นตามมา ส่งผลให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไม่ได้ ซึ่งตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติอนุญาตให้ในกรณีที่ไม่สามารถใช้ สน. ห้องที่ในการควบคุมตัว สามารถร้องขอใช้สถานที่อื่นได้ โดยแจ้งให้ญาติทราบ ทั้งนี้ สถานที่ของ ตชด. ภาค ๑ ไม่มีห้องควบคุม โดยเป็นห้องที่มีความสะดวก มีอาหาร มีห้องน้ำ และมีเครื่องปรับอากาศ

๑๑. การทำการสำรวจความคิดเห็น (โพล) ของกลุ่มผู้ชุมนุม สามารถทำได้หรือไม่

หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเชิญชวนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และพูดคุยในประเด็นที่ชัดเจน อาจเข้าข่ายเป็นความผิด นอกจากนี้ ในระหว่างการทำกิจกรรมหากมีการพาตึงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ก็อาจมีความผิด

๑๒. แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะ มีการเผยแพร่ต่อสาธารณะหรือไม่

มีการเผยแพร่เฉพาะในส่วนของการประชาสัมพันธ์ เช่น มีการชุมนุมเรียกร้องเรื่องใด ปิดถนนเส้นใด แต่ไม่ถึงขั้นเปิดเผยแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะ

๑๓. มีการอบรมเรื่องการควบคุมฝูงชนให้เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยที่มาช่วยปฏิบัติหน้าที่ และมีการสอดแทรกเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนเข้าไปด้วยหรือไม่

เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยต้องผ่านการอบรม เจ้าหน้าที่ตำรวจยึดหลักว่าทุกคนมีสิทธิในการชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่หลักคือการดูแลความสงบเรียบร้อย ให้การชุมนุมดำเนินต่อไปได้ การกระทำของแต่ละบุคคลต้องพิจารณาว่า ผู้ชุมนุมทำอะไร ซึ่งพบว่าบางกรณีมีการกระทำที่เกินขอบเขตไปมาก

๑๔. การใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ อย่างเข้มข้น ส่งผลให้สถานการณ์บานปลายเพิ่มขึ้นหรือไม่

ถ้าการกระทำเข้าองค์ประกอบของความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ต้องบังคับใช้กฎหมาย และเป็นหน้าที่ของหลาย ๆ ฝ่ายในการช่วยกันผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ต้นตอ เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเพียงหน่วยงานปลายเหตุ หากมีกฎหมายก็ต้องบังคับใช้

๑๕. เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเบี่ยงเส้นทางหรือปิดกั้นการจราจร และการตั้งเครื่องกีดขวางในบริเวณที่ยังไม่มีการชุมนุมอย่างไร

เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องพิจารณาเป็นแต่ละกรณี ซึ่งจะมีข้อมูลทางการข่าวมาประกอบการพิจารณา

๑๖. ในการชุมนุม ตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีการกำหนดพื้นที่ห้ามชุมนุมไว้ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการกำหนดพื้นที่เพิ่มเติมหรือไม่

เจ้าหน้าที่ไม่มีการกำหนดพื้นที่เพิ่มเติม แต่ในบางกรณีจะพิจารณาตามสถานการณ์ที่อาจเกิดความรุนแรง

๑๗. การยึดป้ายผ้าของผู้ชุมนุมในช่วงก่อนและระหว่างการชุมนุม สามารถทำได้หรือไม่ เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายใด และกรณีที่การชุมนุมของทั้ง ๒ ฝ่าย ที่อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรง หรือเกิดความขัดแย้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจมีแนวทางในการจัดการอย่างไร เพื่อป้องกันเหตุการณ์รุนแรง

การยึดป้ายผ้าต้องพิจารณาจากฐานความผิดก่อนว่ามีความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ เช่น ความผิดที่เกิดจากข้อความในป้าย การแขวนป้ายผ้าในที่สาธารณะ ในส่วนของการชุมนุมที่อาจนำไปสู่การสร้าง ความขัดแย้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีการเจรจากับผู้ชุมนุมทั้ง ๒ ฝ่าย มีการจัดเจ้าหน้าที่กระจายกำลังดูแลความเรียบร้อย โดยอาศัยข้อมูลทางการข่าวเป็นสำคัญ

๑๘. คดีของผู้ชุมนุมที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการพูดคุย วิเคราะห์เพื่อหลีกเลี่ยงการแจ้งข้อหาในประเด็นนั้นหรือไม่ อย่างไร

ต้องพิจารณาว่าการที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากสาเหตุใด ในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการหารืออยู่เป็นระยะว่าการกระทำใดที่เป็นความผิดหรือการกระทำใดที่ไม่เข้าข่ายการกระทำความผิด

๑๙. การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจติดตามแกนนำในลักษณะการเยี่ยมบ้าน เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือระเบียบใด

การติดตามในลักษณะดังกล่าวเป็นการประสานงานกับแกนนำผู้ชุมนุม โดยมีการไปพูดคุยเพื่อแจ้งข้อมูลว่าการกระทำใดสามารถทำได้หรือการกระทำใดที่ไม่สามารถทำได้

๒๐. ในการจับกุมผู้ชุมนุมมักมีการกล่าวอ้างว่ามีการจำกัดสิทธิในการเข้าถึงทนายความ หากมี กสม. ไปร่วมสังเกตการณ์ในช่วงการจับกุม/การควบคุมตัว/การสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความเห็นอย่างไร

เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการทุกขั้นตอนตามกฎหมาย โดยปกติจะมีการแจ้งข้อมูลให้ญาติหรือทนายความได้รับทราบ ในส่วนของกรณีที่ กสม. จะเข้าร่วมสังเกตการณ์นั้น ต้องขึ้นอยู่กับว่าเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. เป็นบุคคลที่ผู้ถูกควบคุมตัวไว้วางใจหรือต้องการให้เข้าไปสังเกตการณ์หรือไม่

๒๑. แนวทางในการดูแลผู้สังเกตการณ์สถานการณ์การชุมนุม และในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ผู้สังเกตการณ์ควรอยู่จุดใด และขอทราบมุมมองของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีต่อผู้สังเกตการณ์

ผู้สังเกตการณ์จะต้องมีการประสานงานเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยควรใช้แนวทางเดียวกันกับสื่อมวลชน มีการลงทะเบียน การติดสัญลักษณ์ มีช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ และควรแบ่งเจ้าหน้าที่บางส่วนที่ลงพื้นที่สังเกตการณ์ในฝ่ายของเจ้าหน้าที่ด้วย ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงควรอยู่ในจุดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ไม่ต้องการให้มีผู้สังเกตการณ์ แต่ผู้สังเกตการณ์ไม่ค่อยมาอยู่ฝั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้ไม่ทราบข้อมูลในส่วนที่เจ้าหน้าที่ถูกทำร้าย หากมีผู้สังเกตการณ์ขอให้กระจายไปอยู่ในทุกจุด

๒๒. ขอทราบหลักเกณฑ์ในการลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมสังเกตการณ์/การรับปดอกแขนสัญลักษณ์ของสื่อมวลชน ในกรณีที่องค์กรวิชาชีพสื่อต้องการจัดทำปดอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชนหรือให้การอนุญาตสามารถดำเนินการเองได้หรือไม่

ข้อมูลที่ต้องใช้ประกอบการลงทะเบียนคือ บัตรประจำตัวสื่อมวลชน หนังสือรับรองว่าเป็นสื่อมวลชนสาขาใด ส่วนปัญหาที่พบคือกลุ่ม Youtuber มักไม่ให้ข้อมูลหรือนำเสนอข่าวที่มีความเป็นกลาง สำหรับการให้องค์กรวิชาชีพสื่อจัดทำปดอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชนนั้น มีข้อสังเกตว่า หากสื่อมวลชนดำเนินการเอง สื่อมวลชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างไร ซึ่งควรจะมีการพูดคุยกัน แต่ในส่วนนี้ต้องดำเนินการและประสานงานกับกองบัญชาการตำรวจนครบาล ๕

นายสุเมธ สมนะเน เลขานุการสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า องค์กรวิชาชีพสื่อสามารถจัดทำปดอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชนเองได้และมีการประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกครั้ง แต่ปัญหาที่พบคือปดอกแขนฯ มีไม่เพียงพอ ในบางกรณีจึงประสานขอไปที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) ทั้งนี้ การอนุมัติปดอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพสื่อจะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ปดอกแขนอยู่แล้ว

๒๓. เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดควบคุมฝูงชน (คฝ.) มีการบันทึกภาพขณะปฏิบัติหน้าที่ไว้หรือไม่

มีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน

๒๔. สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีแนวทางในการปรับเปลี่ยนกำลังพล และการดูแลสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ดูแลการชุมนุมเป็นกรณีพิเศษหรือไม่

การปรับเปลี่ยนกำลังพล แต่ละกองบัญชาการและจัดกำลังออกเป็น ๒ กองร้อย เจ้าหน้าที่จะมีอายุไม่เกิน ๔๕ ปี เป็นหลัก มีการผลัดเปลี่ยนกำลังพลและมีการเบิกเบี้ยเลี้ยงให้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

๒๕. ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจการคัดแยกผู้ชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงออกจากผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ มีความยากง่ายหรือไม่ อย่างไร

มีการคัดแยกกลุ่มผู้ชุมนุม แต่ต้องพิจารณาตามสถานการณ์ว่าสามารถทำได้เพียงใด บางกรณีใช้วิธีการดำเนินคดีในภายหลัง

๒๖. การใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชนที่อาจส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาแนวปฏิบัติหรือคู่มือหรือไม่ อย่างไร

ในปี ๒๕๖๕ สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการปรับปรุงพัฒนาคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติที่ดีของเจ้าหน้าที่ที่ควรใช้ในการชุมนุม และจะเริ่มการฝึกตามคู่มือดังกล่าว โดยนำข้อมูลจากเหตุการณ์ในอดีตมาถอดบทเรียน และให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการปรับปรุงและเป็นผู้ช่วยฝึก และจะมีการเผยแพร่คู่มือดังกล่าวต่อสาธารณะ ทั้งนี้ การพัฒนาและจัดทำคู่มือดังกล่าวไม่ได้เชิญหน่วยงานภายนอกมาร่วมให้ความเห็นแต่ในการจัดทำได้ยึดตามหลักกฎหมายและหลักการสากล

๒๗. หลักปฏิบัติ ๔ ประการ ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจยึดถือในการปฏิบัติมีที่มาจากกฎหมายใดหรือไม่

หลัก ๔ ประการ มีที่มาจาก พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่นำมาสรุปเพื่อให้เข้าใจง่าย

๒๘. ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง เครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ ข้อ ๑ (๒๗) เครื่องกีดขวางการผ่านของรถ ซึ่งเข้าใจว่าจะหมายถึงไม้กั้นหรือกรวยจราจร เหตุใดเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงตีความว่าตู้คอนเทนเนอร์คือสิ่งกีดขวางการจราจร ในอนาคตจะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติหรือไม่ หากมีการนำของสิ่งอื่นมาเป็นสิ่งกีดขวาง เช่น การใช้สิ่งมีชีวิตกีดขวาง หรือการสร้างสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีปัญหาในการใช้อำนาจนี้หรือไม่ อย่างไร

การใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนหรืออุปกรณ์ใด มีการพิจารณาอย่างถ่องแท้ว่าการใช้อุปกรณ์ที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง เครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมสาธารณะ และไม่ให้เกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลการชุมนุมสาธารณะกับผู้ชุมนุม

ข้อมูลผลการประเมินโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา
ศักยภาพบุคลากรในการสังเกตการณ์การชุมนุม

ข้อมูลผลการประเมินโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร ในการสังเกตการณ์การชุมนุม

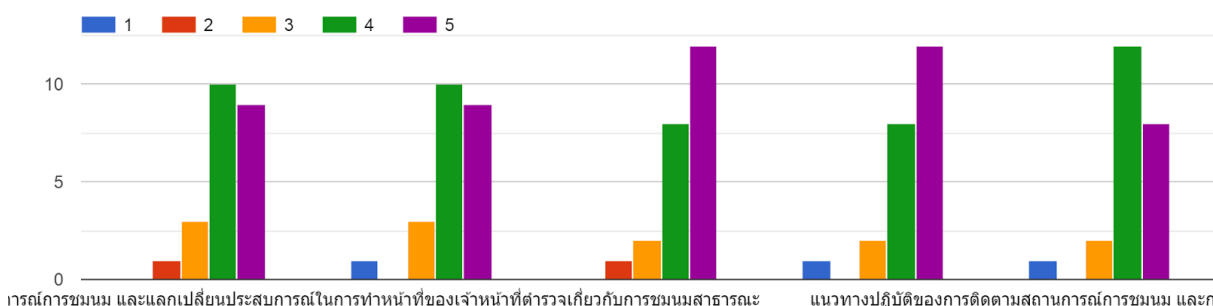
๑. ด้านหลักสูตรเนื้อหาของการฝึกอบรม

พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นในเรื่องต่อไปนี้

- บทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้ชุมนุม ข้อสังเกตจากสถานการณ์การชุมนุมในการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ
- เทคนิค วิธีการ ในการสังเกตการณ์สถานการณ์การชุมนุม และการปฏิบัติงานในสถานการณ์การชุมนุม
- บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ
- การคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุม
- แนวทางปฏิบัติของการติดตามสถานการณ์การชุมนุม และการสังเกตการณ์การชุมนุม

โดยในช่วงก่อนเข้ารับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องข้างต้นอยู่ในระดับปานกลาง และภายหลังการอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ

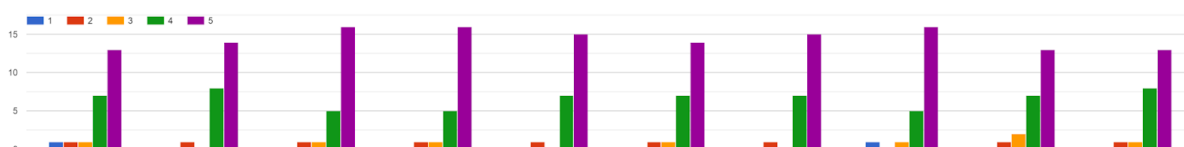
หลัง การเข้ารับการอบรม ท่านมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ได้รับการอบรมในระดับใด

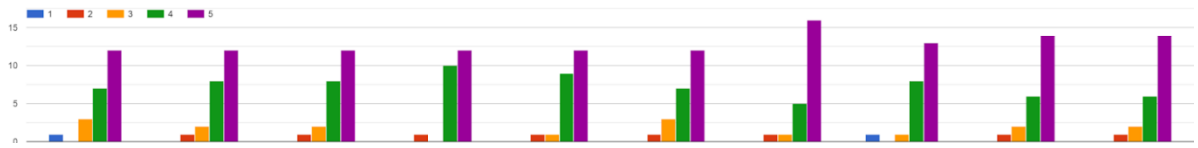
๒. ด้านวิทยากร

พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจวิทยากรทุกท่านที่ร่วมบรรยายให้ความรู้และอภิปรายแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ด้านการสังเกตการณ์การชุมนุม โดยมีผลจากแบบประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดและมาก ตามลำดับ

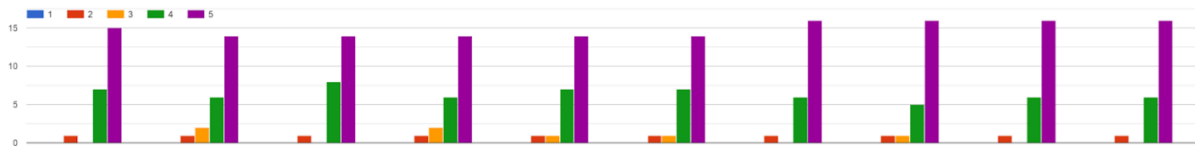
ด้านความรู้ในหัวข้อที่บรรยาย/อภิปราย

การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรสามารถเข้าใจได้ง่าย

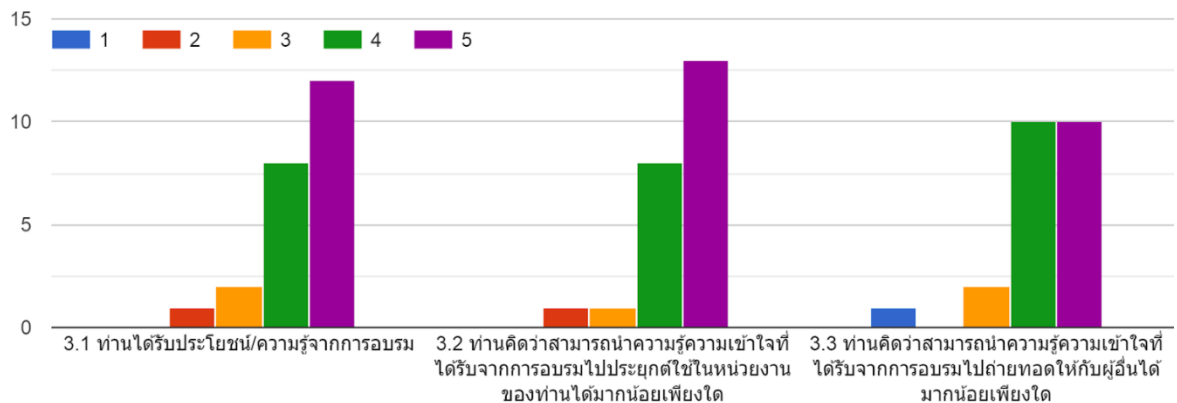
การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการอบรมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๓. ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์/ความรู้จากการอบรม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน รวมถึงสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการอบรมไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ โดยมีผลจากแบบประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดและมากตามลำดับ

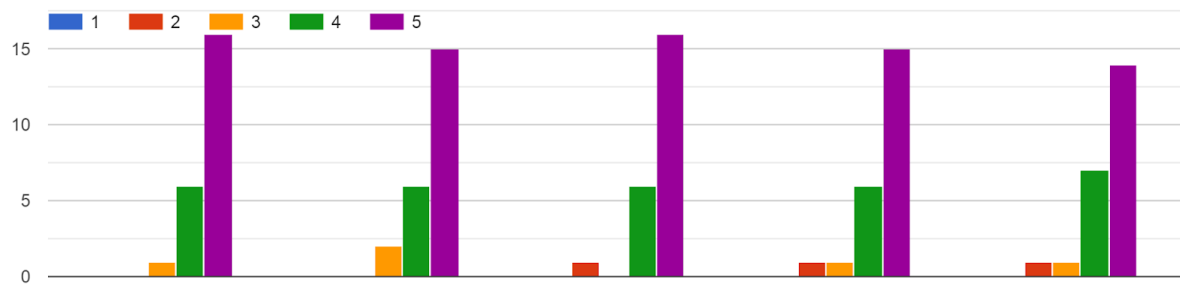
3. ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

๔. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งในเรื่องของการบริการ/อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ ระยะเวลาในการจัดการอบรม รูปแบบในการจัดการอบรม สถานที่จัดการอบรม โสตทัศนูปกรณ์ ตลอดจนอาหารและเครื่องดื่ม โดยมีผลจากแบบประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดและมากตามลำดับ

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

๕. ข้อเสนอแนะ

ผู้เข้ารับการอบรมจำนวน ๒ คน มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดโครงการในลักษณะดังกล่าวอีก และควรมีการต่อยอดด้วยการพัฒนา SOP ในการสังเกตการณ์การชุมนุมของสำนักงาน กสม.